

Protocol dyslexie

Lees- en spellingproblemen

Dyslexieprotocol obs de Winde

Voor de theorie van dit protocol is gebruik gemaakt van Protocol Leesproblemen en Dyslexie groep 1 en 2, groep 3, groep 4 en groep 5 t/m 8. Auteur(s): Maud van Druenen, Femke Scheltinga, Hanneke Wentink en Ludo Verhoeven, 2017

1. Wat verstaan we op de Obs de Winde onder dyslexie?

Bij het onderwerp dyslexie doet zich het probleem voor dat leerkrachten en ouders vanuit veel bronnen en hoeken informatie kunnen krijgen over deze leerproblematiek. Het wordt dan snel duidelijk dat er een verwarrende hoeveelheid opvattingen bestaat over het begrip dyslexie, de aard en ernst van de verschijnselen en de manier waarop de leerproblematiek kan worden aangepakt. Op de obs de Winde hanteren we de definitie van dyslexie van de Nederlandse Gezondheidsraad:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen bij het automatiseren van het lezen en / of het spellen.

2. Hoe signaleren we op de Obs de Winde lees- en spellingproblemen bij kinderen?

Groep 1-2

Beginnende geletterdheid

Voordat kinderen naar school gaan, vindt de fase van de ontluikende geletterdheid plaats. Binnen deze fase maken de kinderen kennis met de basisprincipes van taal. Wanneer zij daarna starten op de basisschool, start de volgende fase: de fase van de beginnende geletterdheid. Zodra de kinderen de overstap maken naar het basisonderwijs, zet de ontwikkeling van geletterdheid zich in een razend tempo voort. Binnen het basisonderwijs wordt er op taalkundig gebied onder andere gewerkt aan de 7 tussendoelen van beginnende geletterdheid: boekoriëntatie, verhaalbegrip, functies van geschreven taal, relatie tussen gesproken en geschreven taal, taalbewustzijn, het alfabetisch principe en het functionele 'lezen' en 'schrijven'. De ontwikkeling binnen deze doelen verloopt bij alle kinderen sprongsgewijs en ieder kind ontwikkelt zich op zijn of haar eigen tempo binnen dit gebied.

Signaleren van risicokinderen in de kleuterperiode

Het is van belang om kleuters al vroeg te signaleren die met een tekort aan bagage de basisschool binnenkomen zodat er tijdig passende hulp geboden kan worden. Dit tekort aan bagage kan voortkomen uit het feit dat kinderen opgroeien in een taalarme omgeving, anders- of meertalig zijn waardoor zij de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, een spraak/taalontwikkelingsstoornis hebben of ouders hebben die moeite hebben (gehad) met leren lezen. Ook problemen met het gehoor en of het zicht kunnen ervoor zorgen dat kinderen met een tekort aan bagage op school verschijnen.

Op de Winde hebben wij een aantal manieren om eventuele risicokinderen te signaleren. Zo krijgen alle ouders die hun kind bij ons op school hebben ingeschreven een vragenlijst opgestuurd wanneer hun kind 3 jaar en 10 maanden oud is. De vragenlijst is opgesteld door school en zorgt ervoor dat wij vroegtijdig een beeld krijgen van de taalontwikkeling van onze toekomstige leerlingen. De vragenlijst bevat een groot aantal vragen, waaronder vragen over de taalverwerving, anders- of meertaligheid en of er wellicht dyslexie voorkomt in de familie.

Naast deze vragenlijst worden alle kinderen die langer dan een half jaar op school zitten, geregistreerd aan de hand van de KIJK! registratie. Deze registratie bevat 17 ontwikkelingsgebieden

waaronder auditief geheugen, mondelinge taalontwikkeling en beginnende geletterdheid. Aan de hand van deze registratie kunnen eventuele achterstanden worden opgespoord. Ook doen alle oudste kleuters in januari de CITO Taal voor Kleuters, waarna de score op deze toets wordt geanalyseerd. Wanneer leerlingen uitvallen op één of meerdere van de categorieën, is dit voor de leerkrachten en de IB'er ook een signaal dat de taalontwikkeling niet goed verloopt.

Binnen de kleuterklassen zijn de leerkrachten alert op signalen rondom dyslexie. Een belangrijk signaal voor dyslexie is het verschijnsel dat kleuters moeite hebben met het onthouden van willekeurige reeksen. Dit zijn bijvoorbeeld: namen van kleuren, namen van kinderen in de klas, namen van dagen van de week, namen van cijfers en letters. Het onthouden van reeksen kan duiden op een automatiseringsprobleem. Een 'echt' vermoeden van dyslexie kunnen we pas krijgen als kinderen anderhalf tot twee jaar lees- en spellingonderwijs gehad hebben, dus vanaf midden groep 4. (zie ook paragraaf 3) Tot die tijd spreken we van signalen die kunnen duiden op vermoedens van dyslexie.

Bij eventuele vermoedens rondom dyslexie kunnen er aanvullende toetsen en/of signaleringslijsten worden afgenomen. Voor kleuters is er een aantal signaleringslijsten samengesteld door het expertisecentrum Nederlands (zie bijlagen), namelijk: de signaleringslijst voor kleuters, de kleurentoets voor kleuters, de toets auditieve analyse voor kleuters, de toets auditieve synthese voor kleuters, letters benoemen voor kleuters en invented spelling. Deze toetsen staan in de uitwissel en online:

http://www.expertisecentrumnederlands.nl/wp-content/uploads/2011/05/gr1-2_signaleringslijstvoorkleuters.pdf

Afname in overleg met de intern begeleider en uitkomst registreren in leerlingvolgsysteem.

In de overdracht naar groep 3 worden deze vermoedens gedeeld met de nieuwe leerkracht.

Signaleren van risicokinderen vanaf groep 3

Vanaf groep 3 start het formele leesonderwijs. De kinderen hebben tijdens hun kleuterperiode gewerkt aan de tussendoelen van beginnende geletterdheid en gaan met een 'geletterde' bagage over naar groep 3. Daar werken zij verder aan de tussendoelen voor geletterdheid op een hoger niveau.

Vanaf groep 3 is er een aantal signalen die kunnen duiden op een vermoeden van dyslexie.

Deze signalen kunnen zijn:

- Vaak wel de (spelling)regels kennen, maar ze niet kunnen toepassen.
- Rommelig zijn en niet goed kunnen organiseren.
- Namen van de week niet goed kunnen onthouden.
- Begrippen als gisteren, vandaag en morgen en links en rechts door de war halen.
- Letters die op elkaar lijken, zoals de b en de d, verwisselen.
- Schrijft de woorden vaak zoals ze klinken.
- Veel spellingfouten maken.
- De tafels niet goed of heel langzaam opzeggen.
- Het automatiseren van tafels gaat moeizaam.
- Automatiseren sommen onder de 10.
- Getallen omdraaien.
- Moeite hebben met het onthouden van rekenregels.
- Moeite hebben met het begrijpen van verhaalsommen.
- Moeite hebben met klokkijken.
- Moeite hebben met puzzelen.
- Toets resultaten vallen tegen.

Toetsen

Alle kinderen vanaf groep 3 worden regelmatig getoetst voor lezen en spellen. De methode van Veilig Leren Lezen heeft na een iedere kern een toets moment waarbij de kinderen op tempo een aantal woorden moeten lezen. Door regelmatig te toetsen, wordt het signaleren van eventuele lees- of spellingsproblemen makkelijker. Dit signaleren gebeurt met de toetsen van de methodes en met de CITO toetsen voor lezen en spellen.

De CITO toetsen voor lezen en spellen worden twee maal per jaar (in januari/februari en juni) afgenomen. De leerlingen van de groepen 3 t/m 8 worden allemaal individueel getoetst op het tekstlezen door middel van de AVI toets. Daarnaast worden alle leerlingen uit de groepen 3 tot en met 5 getoetst op het woordlezen door middel van de DMT. Bij deze toets lezen de leerlingen zo snel en correct mogelijk losse woorden.

Bij de leerlingen uit de groepen 6 tot en met 8 nemen we de DMT af als zij bij de AVI-toets een achterstand hebben van meer dan een jaar. Bij leerlingen die een E5 een III score behalen op de DMT beslist de leerkracht naar eigen inzicht of afname van de DMT in groep 6 gewenst is.

Bij leerlingen die een achterstand laten zien van een jaar of meer bij de AVI-toets en een IV of V-score halen bij de DMT nemen we een tussenmeting af in november en/of april door middel van AVI en/of DMT/

In groep 3 doen we de herfstsignalering, de wintersignalering, de lentesignalering en de eindsignalering vanuit de methoden Veilig Leren Lezen af.

Op de Winde hanteren we de onderstaande schoolambities voor de CITO toetsen van technisch lezen en spelling. Leerlingen die mogelijk dyslexie hebben voldoen niet aan de in onderstaande tabel vermelde minimale doelen:

vaardigheid		meetinstrument	Eind groep	schoolambitie
Technisch lezen	woordniveau	DMT 2018 CITO	3-8	min.III-niveau
	tekstniveau	AVI 2018	3 4 5 6 7 8	E3 beheers E4 beheers E5 beheers E6 beheers E7 beheers Plus beheers
Spelling		Spelling CITO 3.0	3-8	min. III-niveau

Extra informatie m.b.t cito normen i.v.m. aanmelding voor een dyslexie onderzoek vanuit de vergoede regeling:

Wanneer een leerling op drie achtereenvolgende meetmomenten op woordlezen (DMT) behoort tot de zwakste 10% (DMT kaart 1,2,3 E-score op elke kaart/ totale score op de 3 kaarten samen een E-score) ondanks de extra hulp.

Of bij spelling: de leerling behoort op drie achtereenvolgende meetmomenten tot de zwakste 10% (E-score Cito spelling) en op lezen tot de zwakste 16% (D-score), ondanks de extra hulp. Kijkend naar onderstaande tabel zien we dat de V score de 20% laagst scorende leerlingen zijn en dat de E score aangeeft welke leerlingen onder de 10% laagst scorende vallen. Dat is een significant verschil.

I – V		A – E	
I 20%	20% hoogst scorende leerlingen	A 25%	25% hoogst scorende leerlingen
II 20%	20% boven het landelijk gemiddelde	B 25%	25% ruim boven tot net boven het landelijk gemiddelde
III 20%	20% landelijk		
IV 20%	20% onder het landelijk gemiddelde	C 25%	25% net tot ruim onder het landelijk gemiddelde
V 20%	20% laagst scorende leerlingen	D 15%	15% ruim onder het landelijk gemiddelde
		E 10%	10% laagst scorende leerlingen

Werkwijze: (zie kwaliteitskaart technisch lezen)

Kleuters; Voorbereidend lezen

- Het kerncurriculum bestaat uit luisteren (voorlezen, smaakontwikkeling en woordenschat), creatief schrijven, foneembewustzijn en letters en leeshandeling;
- Motiverende lees- en schrijfactiviteiten in een functionele context;
- Voorlezen is een dagelijks terugkerende routine;
- Voor leerlingen die onvoldoende vooruitgaan, wordt vanaf januari groep 2 de voorschotbenadering gegeven.

Groep 3; aanvankelijk lezen

- Methode veilig leren lezen – Kim versie
- Dagelijks terugkerende instructieblokken;
- Uit de methode alleen gebruiken wat ten dienste staat van het leren lezen;
- Naast instructie over de letters en leeshandeling moeten kinderen ook: luisteren, dagelijks zelfstandig teksten lezen, dagelijks ondersteund teksten lezen en herlezen, duo-lezen en teksten schrijven;
- Voorlezen is een dagelijks terugkerende routine;
- Voor zwakke lezers is het programma Connect in te zetten.

Groep 4 t/m 8; voortgezet lezen/vloeiend lezen

- Er wordt geen methode gebruikt;
- Het lezen van teksten staat centraal omdat dit de leesvaardigheid bevordert;
- Per jaar 25 leeftijdsadequaat boeken lezen;
- HOMMEL = Hardop Ondersteund en Makkelijk Lezen voor leerlingen met het AVI E3 tot en met AVI M4 niveau
- Waar nodig hardop en ondersteund lezen; lichte en zware ondersteuningstechnieken:

- Lichtere techniek = Voor leerlingen die (vrijwel) normaal vorderen. Zij lezen in homogene (qua leeftijd en leesniveau) duo's. Zij lezen om de beurt of in Koor
- Zwaardere technieken = Voor leerlingen die niet zelfstandig decoderen (omzetten van tekens in klanken). Zij stagneren of lijken te stagneren in de leesontwikkeling. Het decoderen kan gedaan worden met een tutorleerling of met een technische oplossing (tekst- naar – spraak software).

De leerling leest hierbij soms in koor met het model (simultaan), soms als echo.

Doordat de leerlingen lezen met ondersteunende technieken kunnen ze lezen op een leeftijdsadequaat niveau.

- duolezen, tutorlezen en lezen met ondersteuning van cd's of tekst naar spraak. HOMMEL (Hardop Ondersteund en Makkelijk Lezen) is voor leerlingen met AVI E3 tot en met AVI M4.
- Waar mogelijk stillezen (vanaf AVI E4 beheersingsniveau wat betreft tempo);
 - Uitzondering leerlingen die beneden E4 lezen maar die wel kunnen en willen stillezen. Hiervoor is een leestempo van minsten 85 woorden per minuut nodig. Zij mogen stillezen.
- Voor stagnerende lezers bij de aanpak hardop lezen (HOMMEL) wordt RALFI, RALFI+ of Connect lezen ingezet; Dit wordt bepaald aan de hand van de analyses rondom 10, 20, 30 en 40 weken.
- Voor stagnerende lezers bij de aanpak stillezen wordt RALFI light ingezet;
- Leestehnik wordt steeds verbonden met leesbegrip en leesbeleving;
- Twee keer per week bij de aanpak van zowel hardop als stillezen minilessen aanbieden.

Vaste afspraken in groep 3 en 4 zijn in ieder geval: 3x per week connect-lezen en 2x per week voor-koor-door lezen.

Controle is de DMT en observatie is de AVI (alleen de vast meetmomenten tellen mee; de M afname en de E afname)

3. Wanneer gaan we denken dat een kind misschien dyslexie heeft?

Als basisschool kunnen wij nooit de diagnose dyslexie stellen.

De basisschool kan alleen aangeven dat er een VERMOEDEN van dyslexie bestaat bij een kind. Dat vermoeden kan ontstaan wanneer:

- * Een kind blijvend E- scores op de CITO toetsen voor lezen en / of spelling haalt en de scores voor andere CITO toetsen (bijvoorbeeld voor rekenen en begrijpend lezen) een stuk hoger liggen. Als een kind op alle CITO toetsen lage scores haalt dan kan er wel sprake zijn van lees- en spellingsproblemen, maar die zouden te maken kunnen hebben met andere oorzaken dan dyslexie.
- * Als een kind met lees- en/of spellingsproblemen extra hulp krijgt van de leerkracht en er weinig vooruitgang geboekt wordt.
- * Soms geven ouders aan dat er sprake van dyslexie in de familie is. Dat is ook vaak een signaal, omdat dyslexie erfelijk kan zijn.
- * Zie ook punten die genoemd zijn bij paragraaf 2

4. Wat doet de school als er een vermoeden van dyslexie is?

Als er een vermoeden van dyslexie is dan wordt er gedurende minimaal een half jaar intensief met het kind getraind voor lezen of spelling. Intensief trainen wil zeggen: een uur extra leesonderwijs; 3x per week 20 minuten. Deze specifieke begeleiding wordt individueel of in kleine groepjes aangeboden door de (zorg)leerkracht. Aan ouders is het verzoek om in die periode ook thuis regelmatig te oefenen met lezen (ongeveer 10 minuten per dag, vijf dagen in de week). Door een half jaar intensief met het kind te trainen kun je als school uitsluiten dat de lees- of spellingsproblemen niet een gevolg zijn van onvoldoende onderwijs of van een langzamer tempo van leren van het lezen of spellen.

Na een half jaar wordt bekeken of en hoeveel vooruitgang het kind heeft geboekt. Als de vooruitgang niet zo groot is als je op grond van het intensieve trainen zou mogen verwachten dan wordt ons vermoeden van dyslexie bevestigd.

Na drie metingen, waarbij de scores ondanks interventies niet hoger komen dan E adviseren wij de ouders een dyslexieonderzoek aan te vragen bij ONL, het R.I.D of een ander bureau (bekostigd door de gemeente).

Als eerste wordt een psychodiagnostisch onderzoek gedaan (IQ onderzoek en didactische toetsen m.b.t. technisch lezen en spelling).

Tijdens een gesprek met ouders, leerkracht (en of IB) wordt besproken wat er uit het onderzoek gekomen is. Is het ernstige enkelvoudige dyslexie: dan komt het kind in aanmerking voor vergoede behandeling (gedurende 1 jaar door ONL of het R.I.D. of anders)

Wanneer aan alle criteria wordt voldaan wordt een dyslexieverklaring afgegeven.

Het is ook mogelijk dat er een dyslexie verklaring wordt afgegeven, maar het kind niet in aanmerking komt voor de vergoede behandeling.

De dyslexieverklaring beschrijft op grond waarvan de diagnose dyslexie is gesteld, wat mogelijke verklaringen zijn en welke ernstige belemmeringen de leerling ondervindt bij het volgen van onderwijs en/of bij het functioneren in de samenleving.

Daarnaast geeft de dyslexieverklaring aan welke behandeling, materiële voorzieningen, begeleiding en compensaties/dispensaties in het onderwijs noodzakelijk zijn.

De dyslexieverklaring blijft onbeperkt geldig.

5. Wat doet de school als het vermoeden van dyslexie bevestigd is?

Als het vermoeden van dyslexie bevestigd is dan krijgt het kind:

A. Extra hulp

Een kind dat mogelijk dyslexie heeft wordt extra geholpen bij het lezen en schrijven. Die extra hulp is er vooral op gericht om de technische lees- en spellingvaardigheden, het begrijpend lezen op een zo hoog mogelijk niveau te krijgen. Dit gebeurt door:

- Gedifferentieerde instructie bij taal- spelling en leeslessen.
- Extra instructie door de leerkracht tijdens het zelfstandig werken (preteaching, op bepaalde specifieke onderdelen, reteaching).
- Extra oefentijd voor lezen en / of spelling.
- Leesboekjes op niveau van het kind.
- Huiswerk voor lezen en / of spelling.
- Inzet van ICT (Flits, muiswerk).
- Gebruik leesliniaal.
- Werken met maatjes (bij de zaakvakken)

B. Daarnaast proberen we de motivatie van het kind te stimuleren door gesprekjes. We leggen uit (voor zover dat niet al is gebeurd) wat dyslexie betekent en waar ze het moeilijk mee zullen hebben of krijgen. Het is heel belangrijk dat het kind gemotiveerd blijft om te leren. Het is ook belangrijk dat het kind met (mogelijke) dyslexie het gevoel heeft dat de leerkracht zijn probleem begrijpt en bereid is hem te helpen. Daarom:

- Aandacht voor het blijven stimuleren van de motivatie.
- Aandacht voor het leren omgaan met de beperkte leessnelheid en moeite met spellen.

Uit onderzoeken blijkt steeds weer dat de verwachting van de leerkracht een belangrijke rol speelt in hoe een kind met (mogelijke) dyslexie zichzelf ziet (het zelfbeeld).

C. Compensatie en dispensatie:

Compensatie wil zeggen dat het kind hulpmiddelen mag gebruiken waardoor het minder “last” heeft van de lees- en / of spellingproblemen.

- Lees bijwijzer gebruiken.
- Kopieën van teksten in grotere letters gebruiken A3.
- Markeerstiften gebruiken (op kopieën van leerteksten).
- Werkstukken op de computer maken met spellingcontrole.
- Bij hardop lezen (leesbeurten) geen onverwachte beurt, maar een stukje mogen voorbereiden.
- Voorlezen van teksten bij toetsen. (bijv. cito Rekenen en Wiskunde toets voorlezen)
- Extra leestijd, bij voorkeur vooraf, voor het maken van toetsen. (bijv. cito begrijpend leestoets de tekst van te voren laten lezen door het kind)
- Extra leestijd voor bijvoorbeeld teksten van de zaakvakken, teksten mogen ook vooraf thuis gelezen worden.
- Extra tijd voor verwerking.
- Boeken die qua inhoud aansluiten bij de leeftijd en interesses van de leerling, maar die qua technisch niveau vereenvoudigd zijn.
- **Extra hulp in de klas bij het schrijven van verhalen, verslagen en werkstukken.**
- Kaart met spellingregels, (spellings)woordenboek/ spiekboekje gebruiken bij oefenwerk, opstellen e.d.
- Spellingfouten bij Engels en topo worden niet volledig gerekend.
- Extra tijd voor schrijftaken.
- Veel leeswerk samen met een maatje met hoger leesniveau laten lezen. (duo lezen)
- De school biedt de mogelijkheid aan kinderen met dyslexie om m.b.v. een diasy speler enkele vakken te verwerken. (abonnement bij Dedicon)

Dispensatie wil zeggen dat het kind (gedeeltelijke) ontheffing krijgt van bepaalde opdrachten.

- Een mondelinge overhoring in plaats van een schriftelijke overhoring, bijvoorbeeld bij topografie (het spellen van plaatsnamen kost onevenredig veel inspanning van het kind).
- Een kleinere hoeveelheid (schrijf)werk; bijvoorbeeld een korter opstel, minder zinnen van een taaloefening.
- Beperking van het aantal oefeningen (ook minder oefeningen als huiswerk).

Dispenserende en compenserende maatregelen kunnen per kind verschillen. Dat is afhankelijk van de mate van problemen die het kind ondervindt.

D. Vermoeden van dyslexie aantekening: Het is wenselijk om de afspraken over het gebruik van hulpmiddelen, die met het kind en de ouders zijn gemaakt, vast te leggen. Deze zijn te vinden in de place mat in elke groep.

Hulp thuis

Naast de hulp die de school geeft is het nodig dat kinderen, bij wie een lees- en / of spellingprobleem is geconstateerd, ook van huis uit voldoende steun krijgen om het probleem in voldoende mate te kunnen aanpakken. Van die ouders mag de leerkracht inzet verwachten, met name:

- regelmatig lezen met de leerling in een ontspannen sfeer
- thuis vast teksten voorbereiden voor wereld oriënterende vakken en begrijpend lezen.

Is er van uit de ouders onvoldoende bereidheid tot hulp, dan moet na een oudergesprek en het opstellen van een uitgebreid verslag **eventueel** worden gedacht aan stopzetting van de hulp. Leerlingen die vanuit huis steun missen, kunnen op school niet adequaat geholpen worden.

6. Geen vermoeden van dyslexie op de basisschool, maar wel in het voortgezet onderwijs

Op het basisonderwijs komen kinderen pas dan in aanmerking voor (vergoed) onderzoek en eventueel een dyslexieverklaring wanneer sprake is van zeer ernstige enkelvoudige dyslexie. De criteria op het voortgezet onderwijs zijn niet dezelfde als bij het basisonderwijs. Vaak heeft de basisschool wel het vermoeden van dyslexie, maar voldoen kinderen niet aan de criteria voor vergoed onderzoek.

Stappenplan Toetsen en Interventies bij vermoeden van dyslexie

Groep 1 en 2 Stappenplan signalering en interventie bij beginnende geletterdheid aan de hand van de tussendoelen.

Moment in de tijd	tussendoel	signalering	interventie
Start van de basisschool	1. Boekoriëntatie 2. Verhaalbegrip	1. Oudergesprek over omgang met boeken 2. En noteren van beginsituatie boek oriëntatie.	Bij zwakke leerlingen in klein groepje extra interactief voorlezen van prentenboeken met concreet materiaal (zie blz 36 dyslexieprotocol expertisecentrum)
2 ^{de} helft groep 2	3. functies van geschreven taal. 4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal.	Ontwikkeling: *tekeningetjes *herkenbare krabbels *letterachtige vormen *letters en klanken als een woord *invented spelling Bij geen interesse en 2 ^{de} helft gr 2 alleen nog krabbels: extra aandacht lees- en schrijfontwikkeling	Dagelijks schrijfactiviteiten met zinvolle aanleiding, doel en aan iemand gericht. Kind bepaalt wat, doel en materiaal.
2 ^{de} helft groep 2 Cito M2 in januari 2 ^{de} helft groep 2 Mei gr 2 Eventueel cito E2 bij III, IV of V score in juni	5. taalbewustzijn	TAK passieve woordenschat Taal voor kleuters (woordenschat, kritisch luisteren, klank en rijm, laatste, eerste woord, schriftoriëntatie auditieve synthese) Auditieve analyse zwak Alle leerlingen auditieve synthese (80% goed=norm) Check op de vaardigheidslijst per leerling van groep 3	Bij onvoldoende ontwikkeling logopedie inschakelen IV/V kinderen fonologische vaardigheden oefenen Verder onderzoeken. Logopedie inschakelen bij hardnekkigheid) Bij minder: Extra oefeningen: Speels fonologische vaardigheden oefenen, letters en klanken samen aanbieden
In groep 2	6. Alfabetische principe 7. functioneel schrijven en lezen	Geen belangstelling voor letters Via stempelen en benoemen letterkennis controleren.	Speels stimuleren (identificatie, manipulatie, letter/klankkoppeling) 1 letter per 2 weken aanleren

Groep 3 Stappenplan Toetsen en Interventies bij vermoeden van dyslexie in groep 3 volgens Veilig leren lezen

Moment in tijd	Actie
Stap 1: aanvang groep 3 Goede overdracht	Vaststellen beginsituatie Beginnende geletterdheid (welke letters kennen ze al?). Toetsen VLL, DMT, AVI en grafemetoets.
Stap 2: start tot november Onderwijs kern 1, 2 en 3	Toetsen bij alle leerlingen na kernen afnemen: 1. Controlekaarten bij werkboekjes (minimumdoelen) 2. Controlekaart veilig en vlot 3. Uitvallers 1 en 2 ; observatietaak afnemen. Na alle toetsen gegevens invoeren op de toetsite van Veilig leren lezen. Signaal: zwak fonemisch bewustzijn en onvoldoende letterkennis.
Stap 3: na kern 1	Interventiemoment Start: Verlengde instructie (meer tijd en oefening) Aanwijzingen hulp zie: www.veiliglerenlezen.nl Hulp aan risicolezers.
Stap 4: na kern 3 : november Na 8/10 weken onderwijs.	Hoofdmeting 1 Herfstsignalering Letterkennis, syntheseswoorden, wisselwoorden, zinnen en letterdictee toetsen bij alle leerlingen. Interventie- en eventueel indelen in groepsplan bij zorgleerlingen wanneer: -zwak fonemisch bewustzijn -zwakke leesvaardigheid klankzuivere woorden -onvoldoende letterkennis.
Stap 5: november tot februari Onderwijs: kern 4, 5, en 6	Interventieperiode 1 Toetsen bij alle leerlingen na kernen afnemen 1. Controlekaarten bij werkboekjes (minimumdoelen) 2. Controlekaart veilig en vlot 3. Uitvallers 1 en 2 ; observatietaak afnemen.
Stap 6: na kern 6:(alle letters zijn aangeboden): februari + Spelling CITO M3 (februari)	Hoofdmeting 2: Wintersignalering Letterkennis, fonemendictee, DMT 1b +2b en leestekst toetsen bij alle leerlingen. CITO M3 spelling bij alle leerlingen. (facultatief : AVI M3, WST, luisteren) Effectmeting leesinterventies bij zwakke lezers en interventie- en groepsplannen bijstellen bij: -zwak fonemisch bewustzijn -zwakke leesvaardigheid: accuratesse en/of snelheid -onvoldoende letterkennis.
Stap 7: februari en maart Onderwijs kern 7 en 8	Interventie periode 2a Toetsen bij alle leerlingen na kernen afnemen 1. Controlekaarten bij werkboekjes (minimumdoelen) 2. Controlekaart veilig en vlot 3. Uitvallers 1 en 2 ; observatietaak afnemen.

Stap 8: na kern 8: april	Tussenmeting 3: Lentesignalering Letterkennis: grafemen en fonemendictee, DMT 1A + 2A, spelling Leesvaardigheid bij alle leerlingen. Effectmeting van de interventies en interventie en groepsplannen bijstellen.
Stap 9: maart tot juni Onderwijs kern 9, 10 en 11	Interventieperiode 2b Toetsen bij alle leerlingen na kernen afnemen 1. Controlekaarten bij werkboekjes (minimumdoelen) 2. Controlekaart veilig en vlot 3. Uitvallers 1 en 2 ; observatietaak afnemen.
Stap 10: na kern 11: juni Spelling CITO E3 Begrijpend lezen CITO E3	Hoofdmeting 3: Eindsignalering DMT 1B, 2B, 3B, spelling en begrijpend lezen (facultatief: AVI E3, luisteren E3, WST E3) Lees- en spellingvaardigheden bij alle leerlingen. Eindsituatie vastleggen in leerling-rapport. Voor zwakke leerlingen de effecten van de interventies en de eindsituatie beschrijven.
Stap 11: Onderwijs kern 12	Toetsen na kern 12 Toetsen bij alle leerlingen na kernen afnemen 1. Controlekaarten bij werkboekjes (minimumdoelen) 2. Controlekaart veilig en vlot 3. Uitvallers 1 en 2 ; observatietaak afnemen.
Stap 12: juli Overdracht nieuw groep	Advies begeleiding in de volgende groep formuleren en bespreken met de leerkracht van de volgende groep.

Groep 4

Toetsen bij het stappenplan Protocol leesproblemen groep 4

Stap 1 Begin schooljaar	Overdracht vorige groep observatie betreffende: Hanteren leesstrategieën Leessnelheid Gebruik van contextinformatie Problemen met het lezen van bepaalde woorden (blz. 74 protocol expertisecentrum)
Stap 2 Interventieperiode 1a Oktober- november	afhankelijk per leerling. Zie Protocol Leesproblemen en Dyslexie (expertisecentrum) hoofdstuk 4 blz. 105 aanpak. Interventies kunnen zijn: zie boven
Stap 3 Tussenmeting Oktober- november	November: screeningsinstrument dyslexie DMT CITO
Stap 4 Interventieperiode 1b januari-januari	afhankelijk per leerling. Zie Protocol Leesproblemen en Dyslexie (expertisecentrum) hoofdstuk 4 aanpak
Stap 5 Hoofdmeting 2 januari	DMT M4 Uitvallers IV/V: AVI op FN DMT (M4) Begrijpend lezen CITO M4 wanneer TL op niveau Spelling CITO M4 20 weken analyse n.a.v. cito toetsen.
Stap 6 Interventieperiode 2a januari-april	afhankelijk per leerling. Zie Protocol Leesproblemen en Dyslexie
Stap 7 Tussenmeting 2 april	AVI en DMT
Stap 8 Interventieperiode 2b april-juni	afhankelijk per leerling. Zie Protocol Leesproblemen en Dyslexie (expertisecentrum)
Stap 9 Hoofdmeting 3 Eind schooljaar juni	DMT CITO AVI op FN niveau DMT bij uitvallers DMT :IV/V Begrijpend lezen E4 of op eigen niveau Spelling CITO E4 Woordenschat E4 40 weken analyse n.a.v. cito toetsen.

Groep 5 t/m 8

Moment in tijd	
Stap 1 aanvang groep Goede overdracht	Beginmeting 1 Beginniveau vaststellen van alle leerlingen op basis van dossieranalyse en eindmeting vorige groep. In geval van dyslexie: afstemmen met ouders en eventueel met externe deskundigen. Zorg omschrijven voor zwakke lezers en spellers en start begeleiding. (in place mat noteren welke instructie behoefte het kind heeft)
Stap 2 aanvang groep tot oktober	Interventieperiode 1a Interventie- en place mat eventueel bijstellen voor zwakke leerlingen.
Stap 3 november	Tussenmeting : Eventueel AVI
Stap 4 oktober – januari	Interventieperiode 1b Interventie- en place mat eventueel bijstellen voor zwakke leerlingen.
Stap 5 januari DMT/AVI M5 - M8 Begrijpend lezen CITO M5-M8 Spelling M5 - M8 WST M5 - M8	Hoofdmeting 2: Lees en spellingvaardigheid bij alle leerlingen. Effectmeting leesinterventies bij zwakke lezers en 20 weken analyse beschrijven wat de interventies zijn (starten)
Stap 6 januari - maart	Interventie periode 2a
Stap 7 april	Tussenmeting Eventueel AVI
Stap 8 april -juni	Interventieperiode 2b Interventie- en place mat bijstellen voor zwakke leerlingen.
Stap 9 juni DMT SP 3.0 E5 - E7 BL 3.0 E5 – E7 WST E5 – E7	Hoofdmeting 3, eindevaluatie Lees- en spellingvaardigheden bij alle leerlingen. Eindsituatie vastleggen in leerling-rapport. Voor zwakke leerlingen de effecten van de interventies en de eindsituatie beschrijven. (in 40 weken analyse) Advies begeleiding in de volgende groep formuleren en bespreken met de leerkracht van de volgende groep.